

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНО ОРГАНІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УКРАЇНІ (КІНЕЦЬ XVIII – ПОЧАТОК XIX СТ.)

Стаття присвячена передумовам виникнення спеціально організованого навчання дітей з особливими освітніми потребами в Україні в кінці XVIII – на початку XIX століття. У ній визначено становище дітей з особливими потребами (глухі, сліпі, розумово відсталі) в означений часовий період та передумови, які призвели до виникнення спеціально організованих навчальних закладів для таких дітей.

У статті автор зазначає, що діти з порушеннями розвитку здавна привертати увагу представників різних галузей знань – лікарів, педагогів, юристів, філософів. В Україні, яка в силу свого географічного положення увібрала в себе східноєвропейську та азійську культури (в даному випадку як частина Російської імперії), історично передавалася традиція особливо шанобливого ставлення до людини, яка має видимі фізичні, психічні або розумові порушення. В традиції української культури велике значення приділялося справам благодійності й милосердя щодо людей, які мають важкі порушення. Така ситуація зберігалася до останньої чверті XVIII століття.

В цей період в Російській імперії відбуваються значні економічні та культурні перетворення, які сприяли значному розвитку освіти і науки. Була запроваджена нова система народної освіти, швидких темпів розвитку набрали педагогіка і медицина, що сприяло початковому етапу розвитку спеціальної освіти. Тривали заходи приватного порядку щодо влаштування богаділень, відкриття спеціальних виховних будинків для божевільних. Вдосконалювалися форми їхньої опіки, вживалися заходи загального характеру. При монастирях і церквах існували спеціальні будинки піклування для сліпих, глухих та інших осіб.

Проте, організовані заходи не сприяли розвитку виховання та навчання осіб з особливими потребами, а навпаки, гальмували їх розвиток. Однією з причин даної затримки є законодавство тих часів, в якому діти з порушеннями визнавалися недієздатними. Розвиток філософських, медичних і педагогічних знань сприяв усвідомленню особливостей аномальних дітей, утвердженню думки про можливість і необхідність їх навчання. Попри це держава не піклувалася про таких дітей, законодавчо обмежуючи їх громадські права.

Ключові слова: спеціальна освіта, діти з особливими потребами, опіка, богадільні, патрунування, виховні будинки, спеціально організоване навчання, соціалізація.

Постановка проблеми. Демократичні перетворення в Україні, які розпочалися наприкінці минулого століття, пов'язані з відродженням національного розвитку суспільства та входженням нашої країни у Європейську спільноту. За роки незалежності України визначено нові пріоритети розвитку освіти. Вони привели до зміни ідеологічного, морально-ціннісного та соціально-економічного устрою суспільства, зумовили кардинальні зрушення в освітньому просторі, що позитивно вплинуло на процеси модернізації освітньо-виховної системи, в т.ч. і для дітей з особливими потребами, адже спеціальна освіта України функціонує, підпорядковується та розвивається в рамках національної системи освіти. Тому її становлення потрібно розглядати в сукупності із загальною освітою.

Постановка і вирішення нагальних проблем спеціальної освіти пов'язані із вдумливим осмисленням минулого, об'єктивною оцінкою історичних реалій, вивченням історичних коренів педагогічних ідей, фактів, теорій, концепцій, досвіду педагогів минулих років з метою впровадження у педагогічну практику кращих здобутків і надбань для розбудови майбутнього.

Розвиток системи освіти в усі історичні періоди пов'язаний із соціально-економічним устроєм країни, ціннісними орієнтаціями держави і суспільства, політикою держави по відношенню до дітей з особливими потребами, законодавством у сфері освіти в цілому, рівнем розвитку спеціальної освіти як інтегративної галузі знань на межі медицини, психології та педагогіки, світовим історичним процесом [11, с. 187].

Висвітлення становлення спеціальної освіти – цілком закономірний сучасний підхід до розвитку історико-педагогічної науки, оскільки ретроспективне розкриття передумов її розвитку обумовлює цілісне його сприйняття [13, с. 13].

У статті використовується як сучасна, так і термінологія того періоду, про який йде мова.

Аналіз досліджень і публікацій. Вітчизняна спеціальна освіта завжди знаходилася в полі зору фахівців. Історико-педагогічна наука охоплює низку історичних доробок складових спеціальної освіти. До досліджень, з яких можна отримати відповідь на питання про тенденції розвитку системи спеціальної освіти в історичному аспекті, можна віднести низку праць вітчизняних науковців у даній галузі, а саме: Т.Л. Берник, В.І. Бондаря, В.В. Золотоверх, І.Г. Єременко, Н.О. Климко, О.В. Козинця, С.І. Корнева, Є. Ліндіної, С.В. Литовченко, С.П. Миронової, Л.К. Одинченко, О.М. Потапенко, А.І. Селецького, В.М. Синьова, М.О. Супруна, О.М. Таранченко, С.В. Федоренко, О.Е. Шевченко, М.Д. Ярмаченка та ін. У своїх дослідженнях науковці вивчали різні напрямки навчання та виховання дітей з особливими потребами [9, с. 32], але ними не було здійснено узагальненого аналізу передумов, які сприяли виникненню спеціально організованих навчальних закладів для дітей з особливими потребами.

Мета статті полягає у розкритті передумов виникнення спеціально організованого навчання дітей з особливими потребами в Україні у кінці XVIII – початку XIX століття, а відтак і спеціальної освіти.

Виклад матеріалу дослідження. Діти з особливими потребами здавна привертала увагу представників різних галузей знань – лікарів, педагогів, юристів, філософів [10, с. 365]. В Україні, яка в силу свого географічного положення увібрала в себе східноєвропейську та азійську культури (в даному випадку як частина Російської імперії), історично передавалася традиція особливо шанобливого ставлення до «убогої» людини, адже в традиції української культури велике значення приділялося справам благодійності й милосердя щодо людей, які мають важкі недуги – убогих, калік, блаженних [7, с. 345]. Така ситуація зберігалася до останньої третини XVIII століття.

В цей період в Російській імперії відбуваються значні економічні та культурні перетворення, які сприяли значному розвитку освіти і науки. Була запроваджена нова система народної освіти, швидких темпів розвитку набрали педагогіка і медицина [15, с. 8], що позитивно впливало на виникнення спеціальної освіти.

Відбувається розподіл суспільства на цивілізовану частину і безпосередньо народ. Народ продовжує виявляти співчуття, милість до розумово відсталих, психічно хворих, глухих, сліпих та інших знедолених осіб. В той же час «верхи», або цивілізована спільнота, роблять перші спроби організовано надати допомогу цій категорії населення, пропагують світську філантропію [3, с. 32-33], вживаються заходи загального характеру, вдосконалюються форми їхньої опіки. Відповідно, тривали заходи приватного порядку щодо влаштування богаділень, відкриття спеціальних виховних будинків для божевільних, організації при психіатричних лікарнях для розумово відсталих осіб спеціальних дитячих відділень тощо [2, с. 180]. При монастирях і церквах існували спеціальні будинки піклування для сліпих, глухих та інших калік [10, с. 365-366]. В богадільнях, серед нормальних дітей-сиріт, перебували і діти з особливими потребами [8, с. 112]. 1840 р. у Києві на базі Кирилівської богадільні було відкрито спеціальне відділення для неповнолітніх – сирітський будинок, у якому перебувало 46 сліпих дітей віком від 7 до 12 років [10, с. 366]. Оскільки сліпі були позбавлені можливості приносити користь суспільству, вони були приреченими на постійну опіку з боку рідних, громади, благодійників, держави [12, с. 276]. При богадільнях Києва, Умані, Бердичева, Черкас іноді створювалися дитячі відділення для сиріт і калік, які, однак, не поділялися на окремі групи [10, с. 366].

1775 року, відповідно до «Указу про створення Приказів суспільної опіки» Катерини II, у кожній губернії було створено спеціальний «Приказ громадської опіки». У його розпорядження ввійшли всі притулки, госпіталі та лікарні, сирітські будинки і богадільні, будинки для невиліковних хворих та біснуватих, у яких також перебували хворі й калічні діти [15, с. 9]. Указ визначав вимоги до всіх даних закладів і зробив законним їхнє існування. Він також передбачав створення окремих притулків для розумово відсталих і психічно

хворих [3, с. 32]. Це сприяло розширенню громадської опіки та централізації керівництва нею [15, с. 9].

Справами опіки, паралельно з церквами та монастирями, продовжували займатися й громадські відомства: «Губернські госпіталі для незаконнонароджених дітей, де знаходили собі притулок також і хворі та калічні діти (Указ 1712 року); Сирітські будинки, в яких «определенное число убогих, увечных и после родителей оставшихся детей содержатся и воспитаемы бывают такожды...» (Рапорт головного магістрату, 1712 року); Спеціальні сирітські будинки при монастирях, де окрім круглих сиріт, перебували також і калічні діти (Указ 1724 року)» (цитуються за вибіркою М.Д. Ярмаченка). В цей час була створена ще одна форма громадської опіки – патронування. Основною її метою було виховання глухої дитини в сім'ї. Але, нажаль, дана форма була неефективною, адже члени сімей були не підготовлені до здійснення складної роботи з навчання та виховання глухих дітей [8, с. 112].

Загалом, такі заклади і форми опіки не сприяли розвитку виховання та навчання дітей з особливими потребами, а навпаки, гальмували їх розвиток. Однією з причин даної затримки М.Д. Ярмаченко називає перебування таких дітей в загальній масі дітей-сиріт, серед яких вони не мали змоги проявити свої «реальні здібності». Наступним, не менш негативним фактором, є законодавство тих часів, в якому діти з різними порушеннями визнавалися недієздатними [8, с. 112-113]. Держава не піклувалася про них, законодавчо обмежуючи громадські права (визнавалося лише право на успадкування майна) [10, с. 366]. Умови їх життя в притулках, сирітських будинках та богадільнях були дуже тяжкі. Природно, що особи з порушенням слуху, які за своїм фізичним і розумовим розвитком переважно цілком нормальні люди, не могли миритися з такими умовами життя [15, с. 10]. Головною причиною виникнення і пояснення даного факту є надзвичайно низький рівень розвитку науки та освіченості людей про систему навчання дітей з порушеннями слуху того часу, яка б розкривала закономірності розвитку людини, причини і протікання процесів зниження слуху [8, с. 111].

В цей час ще не існувало спеціально організованого навчання дітей з різними порушеннями, проте була практика індивідуального навчання, яке здійснювали вчителі, лікарі, монахи та батьки глухих дітей. Вони не могли сприяти створенню цілісної педагогічної системи, але склали важливий етап у розвитку спеціальної освіти [1, с. 29].

Характерною рисою розвитку сурдопедагогіки цього періоду було те, що поряд з навчанням глухих словесній мові, в практиці індивідуального навчання все більше використовувались збережені аналізатори глухих. Сурдопедагоги намагались не лише навчити окремих учнів словесній мові, але і дати наукові описи та обґрунтування методів і прийомів навчання, які вони використовують. Були зроблені спроби теоретичного усвідомлення можливостей навчання глухих. На цій підставі була створена низка праць із сурдопедагогіки, які сприяли розповсюдженню сурдопедагогічного досвіду та практичних починань в цій галузі [1, с. 29].

На початку XIX ст. освіті дітей з особливими потребами стали надавати значної уваги, поширюється рух на їх захист [5, с. 3]. Під впливом соціально-економічних зрушень відбувається формування суспільної думки про необхідність спеціального догляду за дітьми з порушеннями інтелекту, їх виховання, створення спеціальних закладів. З цим процесом пов'язана поява публікацій, присвячених не лише лікуванню, діагностиці та класифікації розумової відсталості, але й питанням надання їм педагогічної допомоги [6, с. 6-7]. У цей період посилено починає розвиватись психіатрична допомога. Значний внесок в організацію допомоги розумово відсталим належить І.М. Балицькому [3, с. 33-34]. Невеликий заклад для цих категорій – будинок для божевільних на 20 людей, – був відкритий у другій половині XVIII століття у Катеринославі (Дніпропетровськ), у Полтаві (1807) і Харкові (1817). Проте, це не були навчальні заклади. У цей час вони підпорядковуються Міністерству поліції, а згодом переходять під юрисдикцію міністерства внутрішніх справ [3, с. 33]. Що стосується осіб з порушеннями зору, то майже до середини XIX століття на території тогочасної України систематичного навчання цієї категорії осіб не відбувалося [14, с. 146].

Цей період є важливим етапом. Він підготував ґрунт для організації спеціальних навчальних закладів та розробки педагогічних систем навчання і виховання дітей з особливими потребами.

Дітьми з особливими потребами також опікувалися виховні будинки [8, с. 111]. Саме вони стали першими осередками, у яких було здійснено спробу організації виховання та трудового навчання глухих дітей [8, с. 113]. І хоча у цей час навчання і виховання осіб з порушеннями слуху ще не знайшли свого повного організаційного розв'язання, все ж швидкий культурно-економічний розвиток країни сприяв виникненню в передовій частині суспільства живого інтересу до проблеми глухонімоти і боротьби з нею [15, с. 8].

Подальший розвиток філософських, медичних і педагогічних знань сприяв усвідомленню особливостей дітей з різними порушеннями, утвердженню думки про можливість і необхідність їх навчання [10, с. 366].

Відбуваються характерні зміни і в освітній політиці. 1802 року в Російській імперії було утворено Міністерство народної освіти. Проте, насправді управління освітою здійснювали три установи – Міністерство освіти, Відомство імператриці Марії Федорівни і Синод. Ця трицентричність діяла до 1917 року. Серед них саме Відомство імператриці Марії Федорівни, створене наприкінці XVIII століття, займалось притулками, виховними будинками, інститутами шляхетних дівчат, богодільнями та іншими добродійними установами, в яких перебували діти з особливими потребами. [3, с. 33].

На цей час у виховних будинках вже сформувалась система виховання глухих, сліпих та розумово відсталих дітей. Вона включала трудову підготовку, елементарне навчання грамоті та рахунку. Це мало велике значення для обґрунтування теорії і практики спеціально організованого навчання [4, с. 28], що знайшло свій подальший розвиток і удосконалення в умовах спеціальних училищ для глухонімих та сліпих дітей [15, с. 11].

Одними із самих молодих областей спеціальних педагогічних знань є олігофренопедагогіка та логопедія. Хоча їх предмет – виховання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку та мовлення – був об'єктом уваги окремих вчених та педагогів протягом 200 років, проте, створення цілісної, завершеної спеціальної педагогічної системи здійснилось лише у XX столітті [6, с. 6].

Висновки. Таким чином, вивчення історичних передумов становлення спеціальної освіти як науки свідчить, що її мета, завдання і зміст збагачувалися та змінювалися в процесі еволюції. Ці зміни зумовлювалися різними чинниками, перш за все замовленням суспільства, розвитком науки, внутрішньою логікою розвитку самого історико-педагогічного знання, нарешті – тими зрушеннями, що відбувалися у розумінні предмета педагогіки і, відповідно, історії спеціальної освіти як важливої її складової. Цей період був перехідним – від усвідомлення необхідності піклування про дітей з особливими потребами, тобто своєїрідної форми громадської опіки, до створення спеціальних навчально-виховних закладів.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Подальшого дослідження потребують питання трудового виховання дітей з особливими потребами в означений період.

Список використаних джерел:

1. **Басова А.Г., Егоров С.Ф.** (1984) *История сурдопедагогика*. Москва: Просвещение.
2. **Бородай М.О.** (2008) Історичний розвиток суспільної допомоги дітям з особливими потребами. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Тези доповідей дев'ятої міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 24-26 листопада 2008 р.)*, (с. 180), Київ: Університет «Україна».
3. **Гаврилов О.В.** (2009) *Особливі діти в закладі і соціальному середовищі*. Камянець-Подільський: Аксіома.
4. **Головчиц Л.А.** (2001) *Дошкольная сурдопедагогика: воспитание и обучение дошкольников с нарушениями слуха*. Москва: ВЛАДОС.
5. **Гончаренко Г.В.** (2012) Соціально-історичний контекст виникнення й розвитку шкіл-інтернатів для дітей з обмеженими можливостями в Україні. *Науковий вісник Донбасу*, 2, 3.

6. **Еременко І.Г.** (1985) *Олигофренопедагогіка*. Київ: Вища школа.
7. **Кісс С.В.** (2015) Історичний аналіз проблеми інвалідності в Україні. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції ООН про права інвалідів (м. Київ, 18-19 листопада 2015 р.)*, (с. 345), Київ: Університет «Україна».
8. **Климко Н.О.** (2013) Історія дефектології та сурдопедагогіки в працях Миколи Дмитровича Ярмаченка. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 23, 111-113.
9. **Ковальчук Ж.М.** (2017) Становлення та розвиток спеціальної освіти в Україні: історичний огляд. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 33, 32.
10. **Кравченко І.В.** (2016) Історико-педагогічні аспекти розвитку спеціальної освіти в Україні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (55), 365-366.
11. **Панова О.А.** (2012) Історичний шлях становлення системи корекційної освіти. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка* (За ред. О.В.Гаврилова, В.І.Співака), Серія: соціально-педагогічна, (Вип. XX, Ч. 1-2.), (Ч.1, с. 187), Кам'янець-Подільський: Медобори-2006.
12. **Сербалюк Ю.В.** (2015) Становлення спеціальної освіти для сліпих дітей в Україні в кінці XIX – на початку XX ст. *Збірник наукових праць Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*, (За ред. О.В.Гаврилова, В.І.Співака), (Вип. 2, Т. 1-2.), (Т.2, с. 276), Кам'янець-Подільський: Медобори-2006.
13. **Супрун М.О.** (2005) *Корекційне навчання учнів допоміжних закладів освіти: витоки, становлення та розвиток (друга половина XIX – перша половина XX ст.)* (Монографія). Київ: Паливода А.В.
14. **Федоренко С.В.** (2011) *Етапи становлення та розвитку Львівської школи для сліпих. Сучасний світ і незрячі: людина з інвалідністю у правовій державі. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Луцьк, 20-21 жовтня 2011 р.)*, (с. 146), Київ.
15. **Ярмаченко М.Д.** (1968) *Виховання і навчання глухих дітей в УРСР*. Київ: Радянська школа.

Spý sok vy`kory`stany`x dzherel:

1. Basova A.G., Egorov S.F. (1984) *Y`story`ya surdopedagogy`ky`*. Moskva: Prosveshheny`e.
2. Borodaj M.O. (2008) *Istory`chny`j rozvy`tok suspil`noyi dopomogy` dityam z osobly`vy`my` potrebamy`*. Aktual`ni problemy` navchannya ta vy`hovannya lyudej z osobly`vy`my` potrebamy`: *Tezy` dopovidej dev`yatyoi mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi* (m. Ky`yiv, 24-26 ly`stopada 2008 r.), (s. 180), Ky`yiv: Universy`tet «Ukrayina».
3. Gavry`lov O.V. (2009) *Osobly`vi dity` v zakladi i social`nomu seredovy`shhi*. Kamyanez`-Podil`s`ky`j: Aksioma.
4. Golovchy`cz L.A. (2001) *Doshkol`naya surdopedagogy`ka: vospy`tany`e y` obucheny`e doshkol`ny`kov s narusheny`yamy` sluxa*. Moskva: VLADOS.
5. Goncharenko G.V. (2012) *Social`no-istory`chny`j kontekst vy`ny`knennya j rozvy`tku shkil-internativ dlya ditej z obmezheny`my` mozhly`vostyamy` v Ukrayini*. Naukovy`j visny`k Donbasu, 2, 3.
6. Eremenko Y`.G. (1985) *Oly`gofrenopedagogy`ka*. Ky`yiv: Vy`shha shkola.
7. Kiss S.V. (2015) *Istory`chny`j analiz problemy` invalidnosti v Ukrayini*. Aktual`ni problemy` navchannya ta vy`hovannya lyudej v integrovanomu osvith`omu seredovy`shhi u svitli realizaciyi Konvenciyi OON pro prava invalidiv (m. Ky`yiv, 18-19 ly`stopada 2015 r.), (s. 345), Ky`yiv: Universy`tet «Ukrayina».
8. Kly`mko N.O. (2013) *Istoriya defektologiyi ta surdopedagogiky` v pracyax My`koly` Dmy`trovy`cha Yarmachenka*. Naukovy`j chasopy`s NPU imeni M. P. Dragomanova. Seriya 19 : Korekcijna pedagogika ta special`na psy`xologiya. 23, 111-113.
9. Koval`chuk Zh.M. (2017) *Stanovlennya ta rozvy`tok special`noyi osvity` v Ukrayini: istory`chny`j oglyad*. Naukovy`j chasopy`s NPU imeni M. P. Dragomanova. Seriya 19 : Korekcijna pedagogika ta special`na psy`xologiya. 33, 32.
10. Kravchenko I.V. (2016) *Istory`ko-pedagogichni aspekty` rozvy`tku special`noyi osvity` v Ukrayini*. Pedagogichni nauky`: teoriya, istoriya, innovacijni texnologiyi, 1 (55), 365-366.
11. Panova O.A. (2012) *Istory`chny`j shlyax stanovlennya sy`stemy` korekcijnoyi osvity`*. Zbirny`k naukovy`x pracz` Kam'yanecz`-Podil`s`kogo nacional`nogo universy`tetu imeni Ivana Ogiyenka (Za red. O.V.Gavry`lova, V.I.Spivaka), Seriya: social`no-pedagogichna, (Vy`p. XX, Ch. 1-2.), (Ch.1, s. 187), Kam'yanecz`-Podil`s`ky`j: Medobory`-2006.
12. Serbalyuk Yu.V. (2015) *Stanovlennya special`noyi osvity` dlya slipy`x ditej v Ukrayini v kinci XIX – na pochatku XX st.* Zbirny`k naukovy`x pracz` Aktual`ni py`tannya korekcijnoyi osvity` (pedagogichni nauky`) Kam'yanecz`-Podil`s`kogo nacional`nogo universy`tetu imeni Ivana Ogiyenka, (Za red. O.V.Gavry`lova, V.I.Spivaka), (Vy`p. 2, T. 1-2.), (T.2, s. 276), Kam'yanecz`-Podil`s`ky`j: Medobory`-2006.
13. Suprun M.O. (2005) *Korekcijne navchannya uchniv dopomizhny`x zakladiv osvity`: vy`toky`, stanovlennya ta rozvy`tok (druga polovy`na XIX – persha polovy`na XX st.)* (Monografiya). Ky`yiv: Paly`voda A.V.

14. Fedorenko S.V. (2011) Etapy` stanovlennya ta rozvy`tku L`vivs`koyi shkoly` dlya slipy`x. Suchasny`j svit i nezryachi: lyudy`na z invalidnistyu u pravovij derzhavi. Materialy` V Mizhnarodnoyi naukovoprakty`chnoyi konferenciyi (m. Lucz`k, 20-21 zhovtnya 2011 r.), (s. 146), Ky`yiv.
15. Yarmachenko M.D. (1968) Vy`hovannya i navchannya gluxy`x ditej v URSR. Ky`yiv: Radyans`ka shkola.

Шевченко В.Н. Предпосылки возникновения специально организованного обучения детей с особыми потребностями в Украине (конец XVIII – начало XIX вв.).

Статья посвящена предпосылкам возникновения специально организованного обучения детей с особыми образовательными потребностями в Украине в конце XVIII - начале XIX века. В ней определены положение детей с особыми потребностями (глухие, слепые, умственно отсталые) в указанный временной период и предпосылки, которые привели к возникновению специально организованных учебных заведений для таких детей.

В статье автор отмечает, что в этот период в Российской империи происходят значительные экономические и культурные преобразования, которые способствовали значительному развитию образования и науки. Была введена новая система народного образования, быстрых темпов развития набрали педагогика и медицина, что способствовало начальному этапу развития специального образования.

Ключевые слова: специальное образование, дети с особыми потребностями, опека, богадельни, патронирование, воспитательные дома, специально организованное обучение, социализация.

Shevchenko V. Prerequisites for the emergence of specially organized education for children with special needs in Ukraine (late 18th - early 19th centuries).

The article is devoted to the prerequisites for the emergence of specially organized education for children with special educational needs in Ukraine at the end of the eighteenth - early nineteenth century. It identifies the situation of children with special needs (the deaf, the blind, the mentally retarded) in the specified time period and the prerequisites that led to the emergence of specially organized educational institutions for such children.

The author notes that children with developmental disabilities have long attracted the attention of representatives of different fields of knowledge – doctors, educators, lawyers, philosophers. In Ukraine, which by virtue of its geographical location has absorbed Eastern European and Asian cultures (in this case as part of the Russian Empire), the tradition of a particularly respectful attitude towards a person with visible physical, mental or mental disorders has historically been transmitted. In the tradition of Ukrainian culture, great importance has been attached to charity and charity work for people with serious abuses. This situation persisted until the last quarter of the eighteenth century.

During this period, significant economic and cultural transformations took place in the Russian Empire, which contributed to the significant development of education and science. A new system of public education was introduced and pedagogy and medicine gained rapid development, which contributed to the initial stage of special education development. Proceedings of a private order on arrangement of a meeting-house, opening of special educational houses for mad people continued. The forms of their guardianship were improved, and measures of a general nature were taken. At the monasteries and churches there were special houses of care for the blind, deaf and other persons.

However, organized activities did not contribute to the development of education and training of persons with special needs, but rather inhibited their development. One of the reasons for this delay is the legislation of the times when children with disabilities were declared incapacitated. The development of philosophical, medical and pedagogical knowledge has contributed to the awareness of the characteristics of abnormal children, the affirmation of the thought about the possibility and necessity of their education. Nevertheless, the state did not take care of such children, limiting their public rights legally.

Keywords: special education, children with special needs, guardianship, almshouses, patronage, educational institutions, specially organized training, socialization.

Стаття надійшла до редакції 09.10.2019 р.

Стаття прийнята до друку 15.10.2019 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Супрун М.О.